

ART SPIEGELMAN

Syntynyt: Tukholmassa vuonna 1948

Asuu ja työskentelee: New Yorkissa

Toimittanut RAW-lehteä yhdessä puoliso **Françoise Moulyn** kanssa

Tärkeimmät teokset: *Maus, Volume I: A Survivor's Tale* (1986) (suom. *Maus - Selviytyjän tarina* (1990)), *Maus, Volume II: And Here My Troubles Began* (1991) (suom. *Maus - Selviytyjän tarina II: Ja täällä vaikeuteni alkoivat* (1992)), *In the Shadow of No Towers* (2004), *Breakdowns: Portrait of the Artist as a Young %@&#!* (2008)

Palkintoja: Pulitzer (1992), Angoulême – Paras albumi (1988, 1993), Eisner Award (1992), Angoulême Grand Prix (2011)

Spiegelman kertoi Angoulémessa urastaan yleisötilaisuudessa. Vasemmallla haastattelija Hillary Chute, *MetaMaus*-kirjan toinen tekijä.

Hiirinaamion takana

TEKSTI JA KUVAT **TUOMAS TIAINEN**

Art Spiegelman ei halua puhua Mausista, mutta kaikki haluavat kysyä häneltä siitä.

Angoulêmen viime vuoden Grand Prix-palkinnon saaneen Art Spiegelmanin, 63, ura on Euroopan suurimmalla sarjakuvafestivaalilla kattavasti edustettuna. Hän sai koostaa festivaalille sekä oman retrospektiivinsä että sarjakuvan historiaa kartoittavan näyttelyn.

Angoulémessa on esillä

Spiegelmanin koko sarjakuvaura varhaisista harjoitelmista Raw-lehteen, *Mausiin* ja vähäiseksi jääneeseen myöhempään tuotantoon. Historianäyttelyssä on nähtävillä originaaleja **Töpfferistä Wattersoniin**. Onko Spiegelman nyt selitetty tyhjentävästi?

Tuskin, sillä festivaalilla pyörivää taiteilijaa teki mieli nykäästä hihasta ja kysyä jälleen kerran, kuinka tämä sai idean piirtää juu-

talaiset hiiriksi ja natsit kissoiksi. Spiegelman vain ei jaksaisi vastata, ja tekee sen selväksi. Näihin tarpeisiin syntyi *Mausia* selittävä tietokirja.

– Suostuin tekemään *MetaMausin*, jottei minun enää tarvitsisi puhua *Mausista*, Spiegelman kertoi Angoulémessa yleis- ja lehdistötilaisuudessa.

Mutta halusipa hän sitä tai ei, suuri yleisö näkee hänet miehenä hiirinaamio-

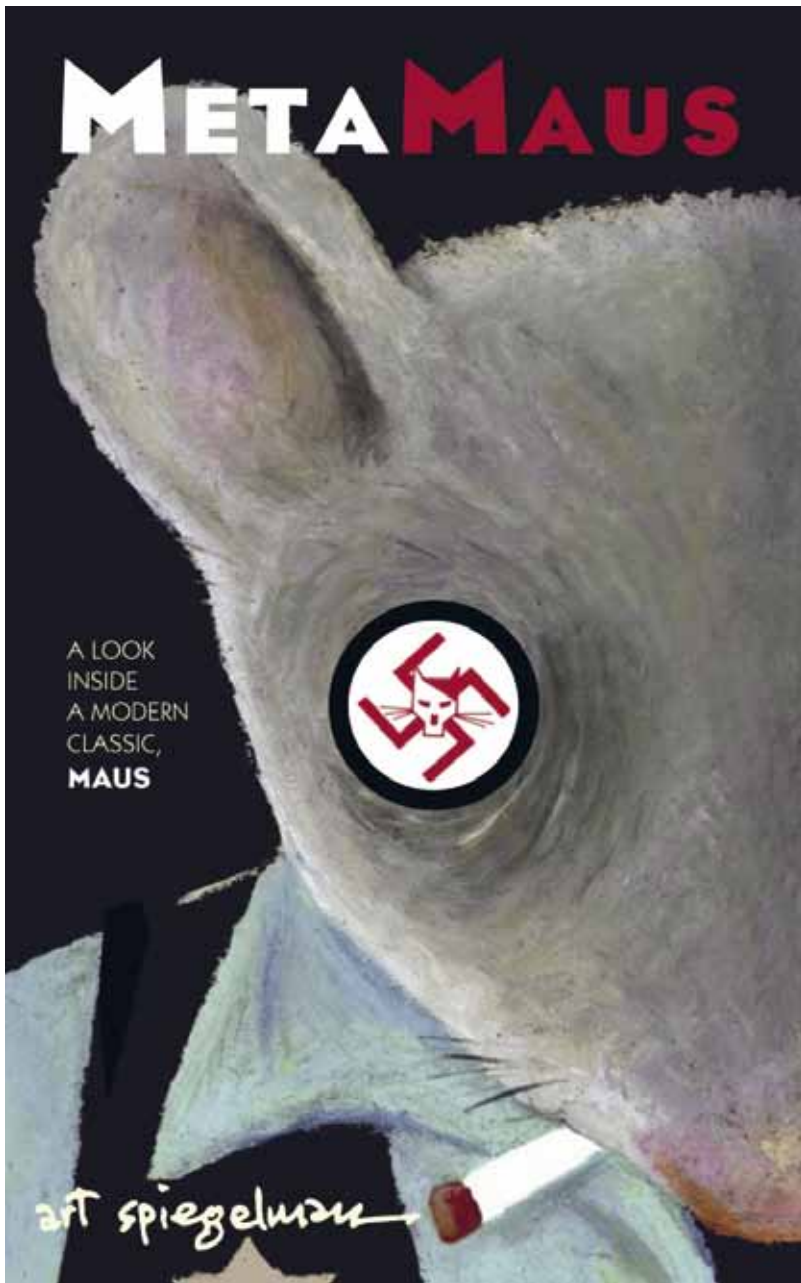
kasvoillaan. Sellaiseksi hän myös itsensä usein piirtää.

Undergroundin ekspressionisti

Toisinkin olisi voinut käydä. Lukiassa Spiegelman oli saada kohtalokseen syndikaatin levittämän päivittäisarjan. Koulutehtäväksi annettua toimeksiantoa kesti lopulta vain viikon verran.

– Se olisi ollut kuolemaakin pahempi kohtalo. Piir-

täisin samaa tavaraa seitsemän päivää viikossa loppuelämän ajan. Minun oli harkittava uudelleen, mitä halusin sarjakuvantekijän uralta.

Sarjakuvatyöläisen sijaan Spiegelmanista tuli ra-

meista, aiheista, joista tämä ei tiennyt mitään. Hän meni collegeen vain oppiakseen niistä ja välttääkseen kutsunnat.

Muutto San Fransiscoon 1970-luvulla oli sukellus sy-

Tarinan sisällön ja piirrosten tulisi vastata toisiaan.

jojaan etsivä löytöretkeilijä, joka löysi henkisen kotinsa 1960-luvun alkupuoliskon orastavasta vastakulttuurista. Newyorkilainen East Village Other -lehti pyysi teini-ikäiseltä Spiegelmanilta sarjakuvia seksistä ja huu-

vemmälle undergroundiin. Spiegelman hioi tyyliään ja sai sarjakuviaan julki samassa lehdessä ihailemansa Robert Crumbin kanssa. Hän kiinnostui kuvataiteesta ja löysi 1920-luvun ekspressionistit, joiden ahdistukseen

Värikynätutkielmia hankalaksi osoittautuneesta ruudusta, joka vaati Spiegelmanilta tusinoittain luonnoksia. Alimpana julkaistu ruutu. (MetaMaus, s.179)

@ART SPIEGELMAN

Näkymä Spiegelmanin retrospektiivisestä näyttelystä.

KAIKKI MITÄ OLET IKINÄ HALUNNUT TIETÄÄ MAUSISTA

Art Spiegelman
*MetaMaus: A Look Inside a
Modern Classic, Maus*
(Pantheon)

Spiegelmanin ja Chicagon yliopiston englannin kielen ja kirjallisuuden professorin Hillary Chuten tekemä *MetaMaus* kertoo Mausista kaiken tietämisen arvoisen. Etenkin Spiegelmanin tekemän työn valtavuus hätkähdyttää.

Mausin valmistuminen kesti kolmetoista vuotta, ja syy siihen on selvä: Spiegelman on pedantti. Vanhempiansa tarinaa jäljittänyt taiteilija otti pikkutarhaksi selvää kaikista yksityiskohdista. Miltä näyttää Auschwitzin metallipajan porakone? Entä kuinka Vladek korjasikaan saappaita toimiessaan suutarina?

Kirjan mukana seuraa CD-ROM, joka sisältää häkellyttävän määrän informaatiota. Käyttökelpoisin on Mausin hyperlinkitetty versio, jonka sivuilta on pääsy Spiegelmanin luonnosten, haastattelupätkien sekä muun dokumentaarisen kuva-, ääni- ja videomateriaalin äärelle.

MetaMaus on hieno esimerkki siitä, kuinka sarjakuvasta tehdään kirja. Runsaasti kuvitettu teos ei tutustuta lukijaa ainoastaan Mausin syntytarinaa vaan myös holokaustin historiaan, Spiegelmanin uraan sekä sarjakuviin ja sarjakuvan tekemiseen yleensä. Hiirien ja kissojen tarina avautuu *MetaMausin* myötä uudella, kirurgisen tarkalla tavalla.

hän tunsi samaistuvansa.

Taideopettajan verratessa Mikki Hiirtä ja tummailhoiseksi maskeerattua *Al Jolsonia* Spiegelman sai idean eläinhahmojen käyttämisestä vakavassa kerronnassa. Hylättyään tarinan rotusorosta Ku Klux Kats -kissoineen hän löysi paremman aiheen perhepiiristä.

Puolan juutalaiset *Vladek* ja *Anja Spiegelman* emigroituivat Yhdysvaltoihin selvitettyään Hitlerin keskitysleireistä. Spiegelmanin ollessa kaksikymppinen hänen äitinsä teki itsemurhan.

- Vuosia myöhemmin muistin tämän pitkään tukahduttamani asian ja aloin kirjoittamaan sitä ylös. Hylkäsini tekeillä olleen typerän tarinan keskittyäkseni kertomaan äitini itsemurhasta. Se aika oli täynnä ahdistusta.

Ensimmäisen kolmisivuisen *Maus* julkaistiin vuonna 1972 underground-sarjakuvalehti *Funny Amins*issa. *Loppu - Maus* ja *Katzen* - on modernin sarjakuvan historiaa.

Ei vain yhtä tyyliä

Vain *Mausin* karkean jäljen tuntevalle Spiegelmanin

käyttämien tyylien kirjavuus voi olla yllätys. Hän on tietoisesti välttänyt tunnistettavuutta.

- Tyyli on kuin tuotemerkki. Jos olet kuvittaja, jolla on vain yksi tyyli, sinut palkataan vain silloin, kun tyyliäsi tarvitaan. Mutta jos haluat kertoa tarinoita, tarinan ulkoasu on yksi näkökulma. Tarinan sisällön ja piirrosten tulisi vastata toisiaan.

Työ purukumifirma *Toppsin* leivissä tarjosi taloudellista turvaa kahdeksi vuosikymmeneksi. *Mediciensä* turvin Spiegelman pystyi rahoittamaan omat taiteelliset projektinsa.

Asiaan liittyy hupaisa anekdootti. Kun *Maus* oli tekeillä, Pantheonin kustannustoimittaja kehotti Spiegelmania olemaan paljastamatta parodiatehtailuaan *Maus*-intoilijoille - ja toisaalta pitämään sarjakuvromaaniensa salassa *Garbage Pail Kids* -faneilta.

Viime vuosina Spiegelmanilta on syntynyt vain WTC-traumaa käsittelevä suurikokoinen, mutta niukasti sivuja sisältävä *In the Shadow of No Towers* (2004) sekä satunnaisia lyhyitä sar-

jakuvia ja kuvituksia. Suunnittelulla, hiomisella ja kiteyttämällä on varjopuolensa. Spiegelman tekee sarjakuvia hitaasti. Esimerkki *Mausin* ruutujen syntymisestä valottaa pitkäkestoista prosessia.

- Halusin *Mausin* ruutuihin päiväkirjamaisuutta, mutten halunnut niiden näyttävän huolimattomilta. Aloitin piirtämisen keltaisella ja tarkensin luonnosta oranssilla ja muilla tummilla väreillä. Piirrookset ovat samankokoisia kuin kirjassa. Koska tilaa ei ollut paljon, värien käyttö oli keino löytää olennainen.

Viime vuodet ovat kuluineet vanhojen töiden parissa. Uusia piirroksia on syntynyt vain kaksi, Angoulêmen festivaalijuliste ja lasimaalauksena Müncheniin toteutettava Spiegelmanin vanhan koulun seinämaalauksia.

- Minulla on ideoita, joista jotkut ovat lojuneet pöytälaatikossani neljä vuotta, kun olen keskittynyt vanhoihin töihini. Toivon, että saan jotain tehtyä. Aion käyttää ainakin vuoden asian selvittämiseksi.